

Svea.avd6@dom.se

Angående tillstånd till fortsatt täkt av berg och grus samt jordframställning på fastigheterna Sandlid 1:1 och 1:2 i Kungälv kommun

Inledning

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 15 december 2017 mottagit rubricerat ärende för yttrande. Med anledning av detta vill SGU framföra följande.

SGU har tidigare yttrat sig i ärendet till Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län i samband med ansökan om tillstånd för verksamheten (den 13 januari 2015, SGU Diarienumr 33-2329/2014). Ärendet har sedan dess överklagats i omgångar och prövas nu hos MÖD.

Utöver de nu översända aktbilagorna förankrar SGU även sitt resonemang i SGUs tidigare remissvar i ärendet från den 13 januari 2015. SGU har även tagit del av verksamhetsutövarens inlägga (aktbilaga 40) i mål M 1976-16 vid Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt.

Bakgrund

SGU konstaterar att verksamheten sker i grundvattenförekomsten Diseröd Norra SE643049-127507 som också utgör dricksvattenförekomst för den regionalt sett viktiga Lysegårdens dricksvattentäkt, belägen nedströms verksamhetsområdet. SGU förordade, i vårt remissvar från den 13 januari 2015, i första hand att uttag av sand och grus skulle upphöra. SGU noterar att varken MPD eller MMD har gått på den linje som SGU förordat i första hand utan istället valt att gå på den linje som SGU haft som andrahandsval. Detta andrahandsval har SGU bara förordat om verksamheten kan bedrivas i mycket begränsad omfattning i den västra delen och förutsatt att verksamheten förankras i relevant utredning och kontroll av grundvattnets nivåer och kvalitet. SGU konstaterar att de materialmängder som medgavs i MMDs dom går utöver det som SGU betraktar som ”mycket begränsad omfattning”. Vidare anser SGU att den utredning och kontroll som har redovisats inte är tillräckligt relevant, se nedan.

Grundvattenfrågan

En viktig fråga i målet har hela tiden varit grundvattnets flödesmönster. Det har diskuterats huruvida en grundvattendelare finns mellan verksamhetens västra delar och resten av grundvattenförekomsten. Flera svårigheter har lyfts fram. I Kungälv kommuns redovisning (Aktbilaga 7) lyfts bl.a. vikten av att observationsrörens

placering och intagsnivå är korrekt angivna. SGU delar uppfattningen om den komplexa bild som Kungälv kommun redovisar avseende grundvattenmagasinens nivå och flödesförhållande i verksamhetens närområde.

Verksamhetsutövaren har genomfört viss grundvattennivåmätning inom det aktuella ansökningsområdet. Denna redovisas i ovan nämnda aktbilaga 40 hos MMD. SGU noterar att det i aktbilagan inte återfinns någon kartskiss utan bara en redovisning av grundvattenmätningarnas placering relativt verksamheten. SGU har gått igenom redovisade grundvattennivåer och tidsserier och sammanställer detta som Bilaga 1 till detta remissvar. Utifrån respektive grundvattenrörs nivåvariation (inom redovisat tidsspänn) har SGU beräknat gällande medelvärden för att kunna jämföra möjliga flödesriktningar mellan respektive observationspunkt. Störst nivåskillnader uppvisas mellan Norra och Östra röret och mellan Södra och Östra röret vilket antyder en stor gradient österut. Verksamhetsutövarens underlag redovisar ingen information om lagerföljder. Det finns därmed inte tillräcklig information om finsedimentlager som skulle kunna förklara de ganska stora nivåskillnaderna som uppvisas mot öster. Det redovisas vidare en mindre nivåskillnad mellan Norra och Södra röret vilket antyder en mindre grundvattengradient söderut. Grundvattennivåerna i båda dessa rör ligger på en högre nivå än i det Västra röret. Det är alltså möjligt att det finns en vattendelare mellan Västra och Östra röret, men grundvattengradienterna är klart större österut vilket kan antyda att vattendelaren bör återfinnas nära det Västra röret. Det saknas grundvattennivåmätning inifrån själva verksamheten. Då det saknas kartskiss över rörens placering och det saknas uppgifter om på vilken nivå grundvattenmätningarna har sina intag, och därmed vilka lokala grundvattenmagasin de representerar, så går det inte med säkerhet att veta hur hela strömningsbilden ser ut. Vidare anser SGU att det inte går att utesluta att grundvattennivåerna ytterligare söder om anläggningen skulle kunna vara lägre än uppmätta grundvattennivåer i Väster och Söder vilket skulle kunna medföra att grundvatten strömmar från det västra området och söderut för att sedan strömma österut mot de ännu lägre nivåer som finns uppmätta i Öster. Detta skulle stämma väl med markytans topografi och att allt grundvatten skulle avvattnas österut i dalgångens fallriktning och mot vattentäkten. SGU anser sammanfattningsvis inte att verksamhetsutövaren redovisat en heltäckande bild av grundvattenflödet.

SGU noterar vidare att det i målet förekommit flera frågor och resonemang kring utförd pumpning av vatten från grustaget. Verksamhetsutövaren har hävdat att den pumpning som sker har härrört sig till bortledande av nederbördsvatten som fångats upp i de lokala depressionerna. Att inte denna nederbörd ska ha infiltrerats vidare

ner i grundvattenmagasinet ska ha att göra med att ytskiktet i den pågående täktverksamheten ska ha blivit kompakterat av entreprenadmaskiner mm. vilket därmed skulle innebära att grustagets bottennivå inte är belägen under grundvattennivån på platsen och att det utpumpade vattnet därmed inte skulle vara grundvatten. SGU är tveksam till att sand- och grustagets botten kan vara så tätt att infiltration inte sker och att det utpumpade vattnet enbart ska utgöras av nederbörd. SGU anser alltså att det inte är fastställt huruvida bortledning av grundvatten sker. Verksamhetsutövarens redovisning av grundvattenrörens lägen är alltför otydlig för att förutsättningarna ska kunna fastställas.

SGU anser därför att verksamhetsutövaren inte har visat tillräckligt tydligt att verksamheten kan bedrivas utan att den medför en försämrade vattenförsörjning.

Konsekvenser för naturgrus- och bergtäkten

SGU vill vidare framföra att vi principiellt sett är mer positiva till brytning och krossning av berg än till motsvarande materialutvinning av den ändliga resursen naturgrus. Det är dock viktigt att även vid bergtäktsverksamhet redovisa noggrann grundvattennivåmätning, i synnerhet vid den aktuella verksamheten vilken riskerar att påverka den nedströms liggande grundvatten- och dricksvattenförekomsten som även har ett utpekade regionalt vattenförsörjningsvärde.

Verksamhetsutövarens redovisning av grundvattennivåerna runt materialtäktsverksamheten bedöms som bristfällig oavsett om man utgår från den specifika verksamhet som omfattar bergbrytningen eller naturgrusbrytningen.

Behovet av grustäkten Lysegården

Verksamhetsutövaren har sedan tidigare redovisat att man levererar sandprodukter till ändamål som golf, filtersand, ridbanesand, fallsand, betongsand och puts- samt mursand. Samtliga dessa ändamål är kategoriserade som klass 2 eller klass 3 i SGUs rapport, Ersättningsmaterial för naturgrus (SGU rapport 2015-35). För ändamål inom kategori 2 har det bedrivits forskningsinsatser med en del lovande resultat. För de flesta av dessa ändamål saknas det dock mer detaljerade försök samt implementering i industriell skala.

Ett lokalt, lämpligt ersättningsmaterial för naturesanden skulle kunna utvinnas från bergmaterialet inom täktområdet förutsatt att bergartsråvaran är lämplig och att den är möjlig att krossa, processera och förädla. Berggrunden inom täktområdet är påtagligt heterogen. Flera olika sorters bergarter med olika egenskaper förekommer.

Sådana bergarter kan vanligen utan problem förädlas till flera olika vägändamålsprodukter, t.ex. förstärkningslager och bärlager. En starkt heterogen berggrund är dock mycket svår att vidareförädla till homogena specialsandsprodukter av bra kvalitet. Bergråvarans egenskapsvariationer kommer att återspeglas i specialsandsprodukterna.

Flera olika bergarter förekommer i Lysegårdstäckten. Bland annat förekommer en grå, glimmerförande granit, en ljust röd, glimmerfattig granit, en porfyrisk granit samt ett flertal svarta amfibolitgångar m.fl. bergarter. Bergarterna förekommer sida vid sida som betydligt små, intrusiva enheter och SGUs bedömning är att det är mycket svårt att selektivbryta dessa bergarter för att kunna processera fram ett ersättningsmaterial för de ändamål som angivits.

Samtliga de angivna ändamål som verksamhetsutövaren anger innebär relativt fina kornstorlekar (< 8 mm). För att framställa dessa större mängder av finkorniga produktslag krävs betydligt större bergguttag. Rimligen krävs därpå en komplicerad processeringsteknik. Från dessa processer kommer stora mängder fillermaterial att uppkomma, ett material som vanligen hanteras som ett restmaterial.

SGUs bedömning är att det inte är möjligt att ersätta råvaran naturgrus för alla dessa användningsområden med det bergmaterial som finns inom täktområdet.

Sammanfattande bedömning

SGU avstår från att yttra sig över kommunens förstahandsyrkande huruvida ansökan ska avvisas eller ej.

SGU anser inte att verksamhetsutövaren har redovisat några nya utredningar som tydligt visar att den ansökta verksamheten kan ske utan risk för grundvattenförekomsten och den dricksvattentäkt som finns nedströms verksamheten. SGU anser att det i övrigt inte heller föreligger någon ny information i senare framtaget material som motiverar förändring av ställningstagandena i SGUs remissvar från den 13 januari 2015 då ställningstagandet var att uttag av sand och grus ska upphöra.

SGU har tidigare framfört att konsekvenserna för grundvatten både i berggrunden och i omgivande jordlager inom verksamhetsområdet av den tänkta utvidgade bergtäktsverksamheten måste beskrivas och risker klargöras. Då inte heller detta har skett så förespråkar SGU att även denna verksamhet ska upphöra.

SGU anser att det finns för stora osäkerheter i underlaget och att riskerna gentemot vattentäkten och grundvattenförekomsten är för stora. SGU konstaterar att naturgrusförekomsten är betydelsefull för dricksvattenförsörjningen och att sökanden inte visat att verksamheten kan bedrivas utan att det medför en försämrad vattenförsörjning.

Vad SGU erfar så finns det i Sverige ersättningsmaterial och produktion av sådana råvaror för vissa av de användningsområden som anges, exempelvis betongsand. Om domstolen ändå finner att verksamheten kan tillåtas så anser SGU att det material som tas ut från grustakten inte ska nyttjas för användningsområden där det är tekniskt möjligt att använda ersättningsmaterial, se vidare i SGU-rapport 2015:35*.

**SGU-rapport 2015-35: Ersättningsmaterial för naturgrus – kunskapssammanställning och rekommendationer för användningen av naturgrus.*

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschefen Lars-Inge Larsson.

I den slutliga handläggningen av ärendet har statsgeologerna Lars-Ove Lång och Björn Holgersson deltagit tillsammans med juristen Sara Nordström. Statsgeologen Mattias Göransson har varit föredragande.

Lars-Inge Larsson

Mattias Göransson